

RASCOALA ȚĂRANILOR DIN 1907 ÎN JUD. BOTOȘANI

de D. MUNTEANU

După reforma agrară din anul 1864 s-a accelerat tot mai mult procesul de diferențiere a țărănimii. Mulți dintre țărani s-au ruinat și au sărăcit, devenind muncitori agricoli cu lot sau fără lot. În același timp creștea chiaburimea satelor.

În anul 1906 erau în județul Botoșani 11 958 țărani fără pământ și 9 621 țărani cu mai puțin de 4 ha de pământ, suprafață cu totul neîndeștătoare pentru existența unei familii țărănești. Astfel existau în total 21 579 capi de familie care nu aveau pământ de loc sau nu aveau pământ suficient pentru întreținerea familiei lor. Aceasta înseamnă că în ajunul anului 1907 un număr de 107 895 suflete, reprezentând 75% din populația satelor, erau în total sau în parte lipsiți de mijloacele de existență¹.

Lipsa de pământ se accentuează an de an. Țăranii botoșăneni erau nevoiți să arendeze pământ de la moșieri și arendași în condițiile impuse de aceștia. Arenda pământului a crescut în cei 43 de ani de la înfăptuirea reformei agrare în proporții mari. Din tabelul comparativ de învoielii agricole pentru anii 1870—1906 reiese că în această perioadă arenda unei fălci de pământ a crescut de la 8 lei la 80 lei și, pe unele moșii, chiar pînă la 100 lei și mai mult. Pe moșiile Cervicești, Costinești, Dolina, Leorda, arenda unei fălci de pământ a crescut de la 10 lei pînă la 60 lei falcea. Pe moșia Bălușeni — Stamati arenda a crescut de la 14 lei la 80 lei și 100 lei falcea. Pe moșia Fîntînele, exploatată în regie, arenda a crescut de la 24 lei la 100 lei falcea, la Zăicești de la 14 lei la 70 lei, la Stănceni pînă la 65 lei iar la Storești-Vlădeni de la 8 lei la 70 lei².

Situația țăranilor s-a înrăutățit și mai mult o dată cu înmulțirea arendașilor, care în jud. Botoșani au fost mai numeroși ca în alte părți. În anul 1905 din cele 123 moșii mai mari de 100 ha numai 34 moșii în suprafață de 39 000 ha erau cultivate de proprietari, iar 89 moșii, în suprafață de 126 000 ha, erau cultivate de arendași, adică 86,34% din totalul întinderii moșiilor erau cultivate de arendași. Cunoscutul trust arendășesc din nordul Moldovei ținea în arendă 8 moșii în suprafață de aproape 40 000 fălci³. Arendașii plăteau proprietarilor o arendă de

¹ G. D. Creangă, *Situația arendașilor față de chestia țărănească, 1906*, p. 22.

² Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. I, fond Prefectura.

³ Camera de Comerț și Industrie circ. IX Botoșani, *Dare de seamă, 1906*, pp. 93—94.

20—25 lei falcea și le subarendau țăranilor cu prețuri de 80—100 lei falcea.

Intre arendași se încinge o concurență sălbatică, prețurile pământurilor se urcă an de an. Concurența se făcea însă pe seama țăranilor care în realitate plăteau arenzile crescînde. Noul arendaș îndată după încheierea tocmelii cu proprietarul moșier își făcea socoteala cu cît trebuie să urce arenda pământului, fiindcă el urmărea să se îmbogățească cît mai repede.

Pentru țărani arendarea pământului de hrană și imaș era o problemă vitală, dar ei nu dispuneau de mijloace materiale pentru a concura cu arendașii. Ei nu dispuneau decît de brațele lor de muncă, al căror preț era foarte redus. Ruinați și sărăciți, lipsiți de pămînt, țăranii botoșăneni nu aveau în același timp nici inventarul necesar. În primăvara anului 1906 un număr de 20 245 țărani, capi de familie, nu posedau nici o vită trăgătoare, iar 9 652 țărani, adică mai mult de jumătate din numărul celor care aveau vite, le-au amanetat la creditul agricol⁴. În anul 1904, alături de puținele unelte de fier și mașini, existau în județul Botoșani încă 2 076 pluguri de lemn și 6 560 grăpi de lemn⁵.

Plîngerile țăranilor botoșăneni din anul 1907 oglindesc sărăcia, mizeria și deznădejdea lor, batjocura moșierilor și arendașilor, nelegiuirile administrației moșiei și nepăsarea autorităților burghezo-moșierești. Astfel, la 26 februarie 1907 sătenii din comuna Rădeni se plîngeau prefectului:

„Noi sîntem niște oameni săraci și fără pămînt de loc care sîntem pe această moșie de pe la anul 1850, că dl. administrator Caracaș ne-a ținut cu vorba pînă am ajuns în timp de iarnă și pe urmă au trimis să ne ducem la curtea d-sale. Cînd am ajuns la curtea d-lui a spus că sîntem amendați cu cîte 15 lei pentru că nu am putut ajunge la ceasurile 10 cum a spus d-lui și cu mare greu am scăpat de amendă cu cîte 7 lei de nume. Pe urmă a spus că să plătim și drumul care mergem la satul nostru la Bahlui și fără nici un cuvînt ne-a amenințat cu revolverul. Am fost siliți să plătim 5 lei de fiecare nume. Pe urmă dl. administrator Caracaș a trimis vătăfii să ne măsoare pămîntul și vătăfii ne-au încărcat cu 23 prăjini la sută care plătim cu 1 leu prăjina. Cînd am fost la răfuială am fost încărcăți din nou de d-lui așa că au spus că de nu plătim cum spune d-lui, ne împușcă pe toți, că d-sa este în toate autoritățile și nu se teme de noi“ ... „Noi muncim tot arendașului pentru pămînt și al nostru rămîne pîrloagă, nelucrată. La secere ne pune unde sînt spini și nu putem secera decît un pogon pe zi și la măsură pune cum vrea⁶“ ...

Locuitorii din comuna Cristești, Slobozia—Secătura, Ghilanești, Orășeni-Schit, Orășeni-Deal, Orășeni-Vale se plîngeau că prin înmulțirea familiilor, de la împroprietărirea din 1864 nu au pămînt de hrană, că statul n-are moșii suficiente. S-au adresat proprietarului să le dea pă-

⁴ Camera de Comerț și Industrie, Circ. IX Botoșani, *Dare de seamă 1906*, pp. 93—94.

⁵ *Ibidem*, p. 101.

⁶ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. II, fond Prefectura.

mint de hrană, dar aceste moșii sînt arendate. În continuare, țărani arătau că arendașul a urcat prețul în fiecare an, așa că dacă luau o falce de pămînt, după ce o munceau, toamna, valorificarea produselor nu le ajungea să plătească prețul pămîntului⁷.

Țăranii din Todireni se plîngeau că pămîntul arendat lor pentru hrană li se măsoară cu o prăjină mai mică, „de scoate mai mult decît ar trebui“, iar pămîntul pe care îl lucrează sătenii pentru arendaș, la secere sau la prașilă, îl măsoară cu o prăjină mai mare „de scoate mai puțin“.

Locuitorii din comuna Cristești arătau în plîngerea lor că arendașul moșiei le-a spus că-i va face să mulgă 7 o capră, să îmbrace 7 un suman și să se servească 7 de un topor, iar boi de jug, cai sau alte vite nu vor avea cît va sta arendașul pe moșie. Țăranii se plîng că cuțitul le-a ajuns la os și roagă pe prefect să stabilească pentru totdeauna prețul pămîntului de arătură, imaș, fînețe, precum și prețul vîratului vitelor⁸.

Spre a putea asigura un minim de existență pentru familiile lor, țărani închiriau pămînt de hrană, fînețe și izlazuri de la moșieri și arendași. Condițiile de arendare a pămînturilor moșierești erau diferite. Forma cea mai obișnuită pentru plata arenzii era munca socotită în bani. Pe unele moșii se folosea și arenda în dijmă (în parte).

Învoielile între țărani și proprietari se făceau prin contracte de angajare, în baza legii învoielilor agricole. Contractele oglindesc munca de rob a țaranului nostru pe moșia boierească și ne explică mai bine sărăcia și mizeria țăranilor siliți să muncească întinsele moșii în cele mai grele condițiuni.

Contractul încheiat între locuitorii din Flămînzi cu arendașul moșiilor Flămînzi—Storești pentru anul 1905, ne arată că arendașul limitează suprafața maximă care poate fi arendată țăranilor: cel mult 2 fâlci (2,88 ha) pentru cei cu vite trăgătoare și mai puțin de 2 fâlci (216 ari) pentru pâlmași. Forma de plată a arenzii pentru pămîntul de hrană, fînețe și pășunat era, după cum vedem, munca socotită în bani. Nu se precizează ca în multe alte contracte, cantitatea de pămînt ce a arendat fiecare țaran angajat. Din contract se observă însă că arendașul și-a asigurat brațele de muncă la toate lucrările pe moșie⁹.

Mai observăm și mijloacele arbitrare prin care arendașul silea pe săteni să lucreze moșia în condițiile stabilite de el. Sătenii neangajați pe moșie, dar care dădeau vite la imaș, erau obligați a lucra cîte 45 ari prașilă pentru perea de boi și cîte 36 ari de fiecare vită. Sătenii angajați erau obligați a se mărgini la suprafața dată de arendaș, iar neangajații, neavînd izlaz pentru vite, erau siliți să accepte condițiile de angajament ale arendașului.

Contractul prevedea că țărani nu vor putea ridica recoltele care se vor afla pe pămînturile luate în dijmă, precum și vitele și oile ce au pe imaș — înainte de a achita fie prin muncă în natură, fie în nu-

⁷ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. II fond Prefectura.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

merar prețul pământului de arătură, finețe și imaș. În contract se mai arată că țărani nu au voie să primească nici o vită sau oaie pe imaș a vreunui sătean neangajat, căci aflându-se aceasta, vor plăti arendașului, pentru pământul, finațul și sohatul ce vor lua pentru ei personal ca și acei neangajați, adică 84 lei ha de pământ și finețe, câte 45 lei perechea de boi, 25 lei vaca sau calul și câte 4 lei de oaie.

Acest contract a fost făcut la 12 martie 1905, purtând 316 semnături¹⁰.

Unele contracte prevedeau obligații de-a dreptul revoltătoare. Într-un contract încheiat de țărani din Stănceni și arendașul Mihalache-Popovici-Biznoșanu (1906) se preciza că țărani angajați vor plăti arendașului câte 4 lei pescuitul și adăpatul (iazul era al arendașului)¹¹.

Pe aceeași moșie țărani erau obligați a plăti 50 bani de fiecare giscă — dacă aveau — pentru că se scâldea în iaz, câte 50 bani o căruță de lut, câte 1 leu de fiecare porc care, scăpat din ograda țaranului s-ar fi putut scâldea și el în iazul boieresc¹².

Pentru a face față muncilor istovitoare impuse prin contracte și pentru a spori posibilitățile de câștig, țărani satelor botoșănene își angajau și băieții la plugurile moșierești pe câte 7 luni. Părinții erau obligați a-și înlocui copiii în caz când aceștia nu se puteau prezenta la pluguri. Prezența la pluguri era obligatorie duminică seara, deoarece venind luni dimineața, ziua aceasta nu se mai socotea. Luna de plugărie era socotită în multe părți la 32 de zile lucrătoare (Călinești, Serafinești, Posiana etc.). Pe moșia Ungureni—Jianu, lunile de muncă erau împărțite în luni de primăvară și de toamnă. Prețul unei luni de plugărie era cel mult 20 de lei și o pereche de opinci¹³.

Proprietarii și arendașii nu uită să prevadă clauze în caz de neexecutarea obligațiilor. În contractul încheiat pentru anul 1905—1906 pe moșia Bursuceni, se prevedea că „în caz de abatere de la litera contractului vom fi răspunzători cu tot avutul nostru mișcător și nemișcător cit și față de codul civil pentru daune și interese”¹⁴.

Indiferent dacă recolta țaranului era bună sau nu, obligațiile trebuiau împlinite. „Orice întâmplare nenorocită — spunea contractul încheiat pe moșia Dorbanți—Costești — provenită din secetă, prindină sau incendii sau orice alte accidente prevăzute sau neprevăzute s-ar întâmpla la recolta noastră, de pe pământul ce noi am subarendat de la dl. Goldhamer, rămâne exclusiv în sarcina noastră a locuitorilor și nu vom putea în nici un caz cere o reducere în total sau în parte”¹⁵. Și arendașii aveau mijloace destule pentru a impune respectarea întocmai a obligațiilor.

Multe învoieli agricole se făceau verbal. Cele mai multe nici nu

¹⁰ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. I, fond Prefectură.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Mihail Roller, *Documente privind răscoala țăranilor din 1907*. București, 1948, vol. II, p. 321.

¹³ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești* vol. I, fond Prefectura.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

erau legale, în sensul că nu respectau nici acele puține dispoziții în favoarea țăranilor cuprinse în legea învoielilor agricole. Pe bună dreptate se plîngeau țăranii din comuna Cristești în anul 1907, că dacă ar vinde toamna toată recolta n-ar achita prețul arenzii pămîntului. La răfuială bietul țăran nu numai că n-avea cu ce plăti arenda, rămășițele și avansurile pentru hrană, dar chiar dacă măsurătorile și socotelile ar fi fost cinstit făcute, rămînea dator¹⁶. De pe ogorul arendat ducea acasă cîteva banițe de porumb.

Muncile pe pămîntul moșieresc erau executate de cele mai multe ori cu hrana țăranului. Din contractele de angajare și din plîngerile țăranilor se poate vedea această situație. Țăranii din Todireni se plîngeau în anul 1907 că arendașul nu voiește a le da tain nici la un fel de muncă. „Plătim cîte 30 lei merța de popușoi și îi mîncăm muncind numai lui, iar cînd să muncim și la noi cîte o lecuță, atunci nu avem cu ce pentru că popușoii pe care i-am cumpărat i-am mîncat la lucrul lui”¹⁷.

Mereu dator și sărac, flămînd și gol, umilit și batjocorit de toți, țăranul botoșănean era legat de proprietar, de arendaș și de chiabur pentru a-și asigura lui și familiei sale o existență de mizerie. Brațele de muncă de care dispunea țăranul erau cu totul insuficiente pentru a face față greutăților care sporeau an de an.

Sărăcia și mizeria devin tot mai apăsătoare. Exploatați de boieri, arendași și de chiaburi, strînși de perceptor, lipsiți de mijloacele necesare pentru asigurarea tristei lor existențe, țăranii botoșăneni nu mai aveau altă scăpare decît în răfuiala cea mare cu stăpîinii moșiiilor.

*

* *

Problema pămîntului nu putea fi rezolvată decît prin sfărîmarea latifundiilor. Majoritatea țăranilor botoșăneni n-aveau pămînt suficient pentru hrană. Pe căile legale obișnuite nu-l puteau dobîndi. Ei au găsit singura cale justă a izbăvirii lor, calea revoluționară așa cum făcuseră țăranii din Rusia. Revoluția rusă din 1905 a influențat în general asupra mișcării revoluționare din țara noastră. Ea a influențat puternic și asupra izbucnirii răscoalei țăranilor din anul 1907.

În vara anului 1905 s-a produs răscoala de pe crucișătorul Potemkin. Crucișătorul Potemkin a fost nevoit să se predea, după cum știm, autorităților romînești la Constanța. Marinarii revoluționari, primiți cu toată căldura de către poporul muncitor din România, au fost trimiși în diferite județe ale țării, mai ales în Moldova. Ei au fost ajutați de muncitorii și țăranii din România să găsească de lucru, fiind apărați de urmărirea autorităților burghezo-moșierești. Marinarii ruși care lucrau la țară au participat activ la răscoalele țărănești din România, fapt pentru care au fost urmăriți și acuzați de instigare la răscoală¹⁸. În satele județului Botoșani au fost trimiși mai mulți marinarii revoluționari. În com. Rădeni pe moșia

¹⁶ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești*, vol. I, fond Prefectura.

¹⁷ *Ibidem*, vol. III.

¹⁸ „Lupta de clasă”, an XXXV nr. 1, 1955 pp. 7-8.

arendaşului I. Caracaş a lucrat potemkinistul I. Georgevici care a plecat de aici, fără a se şti unde, la 2 ianuarie 1908. La Corni a fost potemkinistul Grigorof, care a fost şi în com. Lunca, Todireni¹⁹. În comuna Corni în luna martie 1907 se aflau doi muncitori, Iacob Gavrilov şi Ivan Ivanov „de origine ruşi“, din cei rămaşi în ţară de pe vasul Potemkin²⁰. Nici unul din potemkiniştii care au fost în jud. Botoşani n-a putut fi prins. Prin prezenţa potemkiniştilor în unele sate ale judeţului Botoşani s-a putut transmite direct influenţa revoluţiei ruse.

Ca şi în alte centre din ţară influenţa revoluţiei ruse s-a putut transmite şi prin presa muncitorească a vremii²¹. Ziarul „România muncitoare“ se primea regulat la Hirău; în anul 1907 soseau în acest oraşel 6 numere săptăminal. În acelaşi an s-a găsit la primăria din Flămânzi un număr din „România muncitoare“, primit prin poştă pe adresa locuitorului Lazăr Moraru din acea comună²².

Trecerea ţăranilor în Rusia prin diferite puncte şi de acolo în România era obişnuită, chiar fără paşapoarte. La 31 martie 1907 Ministerul de Finanţe pune în vedere prefectului să ia măsuri spre a opri trecerea ţăranilor spre Basarabia şi Bucovina şi nici de acolo în România, chiar dacă au paşapoarte²³.

De bună seamă că nu era vorba de contrabandă, ci de teama de „instigatori“ veniţi din Rusia, de teama permanentă a moşierimii şi a burgheziei de „otrava de peste Prut“, cum numeau clasele exploatare, încă din anul 1888, propaganda revoluţionară.

Striviţi de sărăcia la care i-a adus crunta exploatare a moşierilor şi a capitaliştilor, cuprinşi de deznădejde şi de minia neîmpăcată împotriva împilatorilor, ţăranii din judeţul Botoşani au aprins focul răscoalei. Răscoala a izbucnit la Flămânzi pe moşia principelui D. Sturza.

Condiţiile răscoalei erau coapte peste tot. Frământările ţăranilor din Flămânzi au fost mai puternice fiind legate şi de acţiunea desfăşurată de banca populară din acea comună, „Triumful“, ce voia să ia în arendă moşia de la D. Sturza, pentru care se judecau şi cei doi mari arendaşi: M. Fischer şi Berman Juster. Moşia a fost arendată lui M. Fischer. Ţăranii n-au putut cunoaşte cauzele adevărate ale insuccesului băncii „Triumful“, dar aceasta a contribuit de bună seamă la creşterea agitaţiei ţăranilor, care au fost înclinaţi să creadă că vinovatul era numai Fischer.

La 13 aprilie 1907 primarul comunei Flămânzi, prin raportul înaintat prefecturii, arată cauzele care au determinat pe ţăranii din Flămânzi a face cei dintii „începutul de răscoală“²⁴.

Raportul primarului, ticluit tîrziu, după înăbuşirea răscoalei, oglindeşte punctul de vedere al autorităţilor liberale, inclusiv al băncii popu-

¹⁹ Arh. St. Botoşani, Dosar cu privire la ostaşii de pe vasul Potemkin.

²⁰ Arh. St. Botoşani, *Răscoalele ţărăneşti 1907*, vol. III, fond Prefectura.

²¹ „Studii“ an. 7 ianuarie-martie 1954, p. 254.

²² Arh. St. Botoşani, *Răscoalele ţărăneşti 1907*, vol. III, fond Prefectura.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

lare, care n-a reușit să arendeze moșia. Cauza răscoalei fiind pusă pe seama promisiunilor neîndeplinite făcute de arendașul Fischer, liberalii au speculat-o în felul lor, atît cît le-a putut servi intereselor de partid. Agitația făcută în jurul acestei chestiuni n-a putut constitui cauza răscoalei, dar a putut grăbi izbucnirea acesteia.

Apropierea primăverii și întîrzierea încheierii învoielilor agricole. lipsa de porumb și atitudinea provocatoare a administrației moșiei au contribuit de asemenea la aprinderea focului răscoalei.

În ziua de 8 februarie un mare număr de țărani din Flămînzi și Copălău s-au prezentat la primăria comunei, fiind chemați de administratorul arendașesc, Gh. Constantinescu, pentru a încheia învoielile agricole. Constantinescu face cunoscut că dacă țăraniii au nevoie de el să se prezinte în ograda administrației moșiei²⁵. Cînd a fost căutat însă la curte, Constantinescu plecase la un cumnat al său, care era și secretarul primăriei. Plini de mînie, țăraniii s-au dus la casa secretarului, cerînd ca administratorul să iasă afară spre a sta de vorbă cu ei. Deoarece țăraniii amenințau cu devastarea și incendierea casei, Gh. Constantinescu a fost nevoit să iasă pe cerdac anunțînd că nu mai este administratorul moșiei și că va veni arendașul care va face învoielile cu ei. Atunci țăraniii, iritați, i-au cerut socoteală lui Constantinescu pentru faptul că i-a purtat pe drumuri și i-a ținut flămînzi toată ziua, fără să le spună de la început că nu mai e administrator²⁶.

Ceasul răfuieiilor pentru toate nelegiuirile săvîrșite sosise și pentru Constantinescu. Acesta a fost luat pe sus de țărani spre a fi dus la primărie. Pe drum a fost judecat și bătut. Internat apoi în spitalul din Hîrlău, administratorul a început a se plînge autorităților, căutînd să apară ca o nevinovată victimă a răzvrătirii țărănilor.

Înșelați și batjocoriți de unealta proprietarului, țăraniii care așteptau schimbarea stărilor de lucruri insuportabile, plini de ură împotriva moșierilor și a tuturor împilatorilor, au pornit să-și rezolve revendicările vitale fără arendaș sau moșier și fără administrația burghezo-moșierească de la care nu mai puteau nădăjdui nimic. Răscoala începută la Flămînzi s-a întins repede și pe moșiile învecinate: Storești, Rădeni, Deleni, Drașani și în scurt timp a cuprins întreg județul. Cererea țărănilor de a li se arenda pămînt cu 25 lei falcea a fost părăsită repede.

Meșteri în demagogie și în acțiuni de diversiune, liberalii au încercat să folosească obișnuita lor armă, diversiunea antisemită. Proprietarii și arendașii nădăjduiau că răscoala se va localiza și consuma în nordul Moldovei unde erau și arendași evrei. Nădejtile lor s-au spulberat însă repede. Țăraniii au început să atace și să sfarme, fără alegere, toate proprietățile indiferent ale cui erau.

În același timp, autoritățile județene s-au străduit să izoleze Flămînzii și comunele învecinate, trimițînd importante forțe militare pe care le-au cantonat la Hîrlău, Deleni, Frumușica, Cristești, Tudora.

²⁵ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond Prefectura.

²⁶ *Ibidem*.

Poiana-Lungă, procedindu-se la anchetarea și arestarea răsculaților care au fost dați pe mâna judecării²⁷. Nici această măsură n-a reușit. Răscoala n-a putut fi stăvilită. La începutul lunii martie răscoala a cuprins tot județul. Drumul jalbelor a fost părăsit.

La 1 martie țărani din Santa-Mare, comuna Călărași au ocupat cu forța un ostrov din riul Prut ce fusese cotropit de proprietarul moșiei, I. Goilav. Dirzenia țăranilor a fost de neînvinc. Ei n-au cedat nici în fața armatei trimise acolo imediat de prefectul județului. Obștea locuitorilor s-a adresat telegrafic ministrului, accentuând că stabilirea liniștei în Santa-Mare va fi posibilă numai după recunoașterea proprietății sătenilor asupra ostrovului ce le fusese răpit de moșierul Goilav²⁸. După 1 martie intensitatea răscoalei a crescut tot mai mult.

Între 2—8 martie au fost atacate și devastate curțile boierești din Stăuceni, Vlădeni, Todireni, Răuseni, Fintinele, Bănești, Hancea, Salcea, Măscăteni etc²⁹.

În zilele de 5—6 martie au fost ocupate și devastate târgușoarele Bucecea, Sulița, Burdujeni³⁰.

Proprietarii și arendașii, plini de groază, s-au refugiat unde au putut: unii în capitala județului, alții la București iar alții au trecut chiar granița³¹. Țăranii răsculați îi căutau pentru răfuielele din trecut și pentru invoieli. Puțini au fost găsiți acasă.

În ziua de 4 martie 1907 țărani din satele învecinate — Curtești, Stințești — au pătruns în orașul Botoșani „spre a cere pământ pe un preț maxim de 25 lei falcea”³². Armata i-a întimpinat. Grupurile care se îndreptaseră spre prefectură, întilnindu-se în drum cu prefectul, acesta i-a asigurat că le va satisface cererile. Țăranii s-au întors în oraș și au început devastările. Hărțuielele cu armata, poliția și jandarmii au durat toată ziua. Către seară s-au retras, dar nu s-au îndepărtat de oraș. Au fost arestați atunci peste 50 țărani, iar noaptea pe la ora 2 au fost arestați încă 21 țărani din Cervicești care intrau în oraș prin bariera Dorohoi. Presiunea țăranilor asupra orașului a crescut în timpul nopții³³.

În dimineața zilei de 5 martie țărani din Nicșeni, Cismea, Răchiți, Unteni, Mănăstireni și Roșiori au pătruns în orașul Botoșani. Armata a încercat să-i oprească. La somația maiorului Boureau, comandantul batalionului 8 vânători, de a se împrăștia, țărani refuză. Maiorul comandă foc cu cartușe de război. Armata a tras în plin. Au căzut atunci 4 morți și 8 răniți. Armata însă a trebuit să se retragă, deoarece prin barierele Agafton și Curtești, alte grupuri de țărani din Curtești, Mănăstirea Agafton, Vlădeni, Corni, Sarafinești și Brehuești, au pă-

²⁷ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond Prefectura.

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ *Ibidem.*

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

³³ *Ibidem.*

truns în oraș. Această situație a durat pînă la ora 6 seara, cînd au sosit 2 batalioane din reg. 15 Războieni și 2 escadroane de cavalerie³⁴.

Cavaleria a șarjat respingînd pe țărani pînă în satul Răchiți. La barierele orașului au rămas trupe de pază³⁵. Au fost arestați atunci 26 țărani iar a doua zi s-au mai făcut încă 75 arestări. Acestea au fost cele mai importante lupte în timpul desfășurării răscoalei în orașul și județul Botoșani. Orașul a stat sub stăpînirea țăranilor răsculați 2 zile și o noapte³⁶. Țăranii răsculați au încercat să-și rezolve problemele lor vitale prin luptă.

Mînia neîmpăcată a răsculaților s-a îndreptat și împotriva autorităților, împotriva percepțiilor fiscale. La 5 martie administratorul financiar din Botoșani raporta telegrafic ministrului de Finanțe următoarele: „Răscoala generală și în oraș. Perceptorii și agenții fiscalului alungați. Averea statului în primejdie. Poliția și armata concentrată în diferite părți iar noi fără nici o pază”³⁷. Raportul din 9 martie 1907 adresat de Administrația Financiară către prefectura județului este semnificativ în această privință. Administratorul financiar cerea prefectului să se ia măsurile legale pentru asigurarea banilor statului și a registrelor pînă după încetarea în totul a răscoalelor țărănești. În același raport administratorul financiar al județului sublinia că perceptorul fiscal al circumscripției 6 Sulița i-a raportat că s-au răscolat țărani, cerînd forțat să le restituie sumele încasate din cotizația de 5 lei pentru casa țărănească. În consecință administratorul financiar cerea să se ia măsuri pentru siguranța banilor statului și a registrelor de la percepțiile fiscale din tot județul³⁸. Prin alt raport administratorul financiar cerea prefectului pază pentru averea statului de la secția regiei monopolurilor din orașul Botoșani³⁹.

Autoritățile au încercat să folosească diversiunea șovină spre a se salva. Pentru a deruta opinia publică în legătură cu acțiunile din Botoșani, prefectul a cerut expulzarea lipovenilor, care nu s-au „conformat legilor noastre, ca unii ce au fost capii devastărilor din Botoșani”⁴⁰.

Răscoala a luat proporții cuprinzînd aproape toate satele din județul Botoșani. Pretutîndeni țărani distrug condicile de socoteli, rup contractele, cerînd să li se dea pămînt pe veci, așa cum s-a făcut la Sarafinești, Huțani, Vlădeni, Brehuești, Măscăteni, Albești, ș.a.⁴¹.

La Dingeni, în noaptea de 11 martie locuitorii din Hulub au atacat primăria, au alungat primarul și autoritatea comunală, cerînd să li se dea moșia Strahotin. Prefectul a trimis în grabă 100 de soldați pentru a apăra proprietatea lui Mavrocordat⁴². Țăranii din Păun-Năstase au

³⁴ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond Prefectura.

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² *Ibidem.*

somat pe arendaș să le dea 210 fălci de pământ cu prețul pe care îl plătește arendașul — dându-i în plus 5 lei — și precizînd că dacă nu li se va da așa cum au cerut, ei bagă plugurile și ară⁴³. Țăranii din Viforeni, Bătrînești, Socrujeni au silit pe arendașul moșiei să le dea 100 fălci de pământ cu 25 lei falcea. De frică, arendașul a cedat⁴⁴. La fel s-a întîmplat la Tulbureni, Silișcani și Lunca⁴⁵.

Autoritățile au fost cuprinse de spaimă. Pretutindeni — raporta prefectul la 7 martie — locuitorii au luat cu asalt primăriile, au alungat primarii și personalul administrativ. E deci „revoluție completă și anarhie” — sublinia prefectul. Încă de la începutul răscoalei prefectul județului a cerut cu insistență să i se trimită armată⁴⁶. La 5/17 martie, prin telegrama cifrată, prefectul ceruse Ministerului de Război ca batalionul 8 vînători să fie pus pe picior de război, concentrînd rezerviștii și concediații. În aceeași zi prefectul solicitase și un regiment de cavalerie din Muntenia, — pe motivul că agitațiile țărănești au luat caracterul de revoltă generală — iar la 6/18 martie — prin telegramă extraurgentă — arătînd că revolta se lățește mereu, el mai cerea un regiment de infanterie și două de cavalerie, rugînd să i se trimită totodată și al 3-lea batalion din reg. 15 Războieni⁴⁷. Predilecție deosebită avea prefectul pentru regimentele de cavalerie cu care „să poată urmări și distruge cetele de țărani răsculați”, considerate de el drept „bande de tîlhari și emisari străini”. Prefectul arăta în cererea sa că este absolut indispensabil ca regimentele să fie aduse din Oltenia sau din Muntenia, căci îi era teamă că soldații „fiind toți moldoveni”, nu se va putea „servi de ei contra țăranilor”⁴⁸. Este evidentă frica prefectului conservator Văsescu de o eventuală înfrățire a armatei cu răsculații.

Focul răscoalei se întinsese în toată țara și armata era acum cerută de autoritățile locale în toate județele. Cit a fost Văsescu prefect, nu i s-au trimis regimentele de cavalerie din Muntenia. Pentru reprimarea răscoalei au fost aduse însă importante forțe militare. Pe teritoriul județului Botoșani existau de la începutul răscoalei bat. 8 Vînători și 3 escadroane din reg. 8 Roșiori. Au venit apoi 2 batalioane din reg. 15 Războieni⁴⁹, reg. 27 inf. Bacău, reg. 22 Dimbovița, reg. 10 Putna, reg. 31 Calafat, reg. 13 Iași, detașamente de jandarmi din București⁵⁰, afară de compania de jandarmi și grăniceri din Botoșani. Cu aceste forțe armate s-a pornit și s-a desfășurat acțiunea de „pacificare” a județului Botoșani.

Cele mai importante forțe militare au fost trimise încă de la începutul răscoalei în împrejurimile Hîrlăului: 2 escadroane de cavalerie,

⁴³ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond Prefectura.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*, vol. II.

⁵⁰ *Ibidem*, vol. III.

1 batalion din reg. 13 Iași, un escadron de cavalerie la Frumușica și unul la Deleni, 50 vînători la Cristești și o companie de 180 soldați la Tudora și Poiana Lungă⁵¹. Cum s-a spus la început, aceste unități au avut sarcina să izoleze focarul principal al răscoalei — Flămînzii. Mișcarea trupelor era dirijată de prefectul județului, de acord cu comandantul sectorului Botoșani.

Detășamentele militare străbăteau în lung și în lat județul, deplasîndu-se în marșuri forțate spre punctele unde răscoala era considerată mai „primejdioasă”: Fintînele, Verești, Dumbrăveni, Dîngeni, Albești, Todireni, Răuseni, Ripiceni. În centrul atenției prefectului erau curțile. velnițele și toate acareturile boierești. Unitățile militare se deplasau la cererea proprietarilor și arendașilor⁵².

Sub scutul armatei, prefectul județului s-a străduit să restabilească și administrația comunală. La 15 martie 1907 noul prefect Mavrocordat atrăgea atenția primarilor și inspectorilor comunali că serviciul a fost lăsat în părăsire tocmai atunci cînd se cerea mai multă vigilență din partea primarilor. Aceștia au fost chemați să-și ia serviciile în primire, concediile fiind suspendate. Primarii au primit ordin să inspecteze zilnic cătunele și să raporteze. Inspectorii comunali erau obligați să controleze comunele pentru restabilirea liniștei, iar pentru a le ridica „prestigiul” prefectul i-a asigurat că subprefecții vor fi însoțiți de o escortă de călărași care va sta la dispoziția lor⁵³. Astfel, administrația comunală era chemată să-și dea contribuția la „pacificarea” satelor răscolate.

Pentru stăvilirea valului revoluționar al țărănimii răscolate, liberalii, aduși la putere, folosesc alături de forța armată și învechitele mijloace ale făgăduielilor și înșelătoriei. Un mijloc cunoscut pentru a frînge dîrzenia răsculaților a fost faimosul manifest al guvernului prin care se făgăduiau legiuiri pentru îmbunătățirea stării țăranilor. Administrația județului, învățătorii și preoții erau obligați să sprijine acțiunea guvernului pentru restabilirea ordinii, făcîndu-li-se cunoscut că guvernul este hotărît să înfiereze energic „neorînduielele” și să pedepsească cu asprime orice acțiune îndreptată împotriva „ordinii publice”.

Manifestul guvernului a fost difuzat în toate satele județului. Preoții, îmbrăcați în odăjdii, însoțiți de învățători, cutreierau satele și prin slujbe impunătoare, prin cuvîntări, prin citirea și comentarea manifestului, se străduiau să înduplece pe țăranii răsculați la liniște. Manifestul a fost primit cu indiferență și neîncredere în cele mai multe sate și nu acesta a potolit răscoala⁵⁴. Conferințele școlare din județ au fost suspendate. În unele localități s-au suspendat și cursurile, școala fiind pusă la dispoziția armatei.

⁵¹ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond Prefectura.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*, vol. II.

Prefectul de Botoșani, moșier liberal, instalat după 11 martie la conducerea județului, raporta cu mândrie ministrului de Interne la 25 martie, că a luat și el o serie de măsuri pentru a pune capăt „dezordinei“. Prefectul județului arăta că a căutat să se ocupe în mod serios de potolirea răscoalelor pentru a aduce pe de o parte „pacea și liniștea între locuitorii săteni răzvrățiți“, aprobând, în limitele legalității, cererile, iar pe de altă parte că a urmărit a restabili dreptul de proprietate și interesele marilor proprietari și arendași cultivatori de pământ care erau amenințate, „drepturi consfințite și prin art. 19 din constituția acestei țări, care este legea legilor“⁵⁵. Pornind de la acest „principiu“ prefectul raporta că a luat măsuri serioase ca să înceteze dezordinile, lucru cu care se mândrea că a reușit.

În același timp prefectul arăta că s-a gândit la mijlocul cel mai eficace pentru a putea aduce „armonia“ — pentru un moment zdruncinată — ce trebuie să existe între săteanul muncitor de pământ și proprietarul sau arendașul cultivator, fără ca drepturile uneia sau alteia din părți să fie știrbite, dând acestei „afaceri“ o soluție „dreaptă“ și „echitabilă“. Soluția a fost dată de comisia formată din mari proprietari și arendași care au stabilit un minimum de prețuri al muncilor agricole pe întregul județ și un preț maxim al pământurilor date locuitorilor, variind după regiuni, prețuri care nu puteau fi depășite⁵⁶. Județul a fost împărțit în 2 regiuni, după calitatea pământului. Prețul maxim pentru pământul din regiunea I-a s-a fixat la 56 lei falcea, iar pentru regiunea a II-a la 44 lei falcea, subliniindu-se că în anii trecuți pentru o falce din regiunea I-a se plătea 120 lei, iar în regiunea a II-a, 80 lei⁵⁷. În continuare prefectul arată că celelalte condiții cu privire la angajamentele agricole au fost stabilite în procesul-verbal încheiat de comisiune în ziua de 21 martie. Convins că chestiunea pământurilor și a prețurilor muncilor agricole a fost astfel „tranșată“ prin deciziunea luată mai sus, acest fapt a fost adus la cunoștința tuturor sătenilor... „punându-li-se în vedere că angajamentele oneroase care s-au făcut de curînd sub imperiul teroarei de către predecesorul meu sînt nule de drept și de fapt pentru părțile ce nu vor să le respecte“. Pe baza deciziunii mai sus-menționate — arată prefectul în încheiere — se procedează de urgență la facerea angajamentelor din nou⁵⁸.

La 27 martie prefectul dădea ordine inspectorilor comunali că „este neapărată necesitate ca anul acesta să se mențină în mod absolut măsurile și datinile care au predominat pînă azi între proprietari și arendași cu locuitorii respectivi“⁵⁹. În același timp el cerea inspectorilor comunali să raporteze asupra revizuirii contractelor existente sau asupra contractelor noi.

⁵⁵ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. II, fond Prefectura.

⁵⁶ *Ibidem*, vol. III.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*.

Prin hotărîrea dată de comisia județeană, a proprietarilor și a arendașilor, prețurile pămînturilor au fost extinse pe întregul teritoriu al județului, adică și acolo unde prețurile erau ceva mai mici decît cele fixate de comisie. Prețurile muncilor agricole, dacă n-au fost majorate au fost cel puțin menținute și generalizate în același timp. Astfel putem vedea ușor că luna de plugărie rămîne tot 20 lei, carul de cărat tot 25 bani, iar omul care lucrează pe gireadă este plătit tot cu 2 lei⁶⁰.

Prefectul județului, înaintînd tabelul comparativ al prețurilor către Ministerul de Interne, a arătat cele mai mici prețuri ale muncilor plătite înainte de răscoală pentru a ajunge la cele mai mari prețuri existente înainte de hotărîrea comisiei.

Ceea ce a realizat cu adevărat comisia proprietarilor a fost anularea contractelor smulse de țărani în timpul răscoalei — considerate de moșieri ca fiind făcute sub „imperiu teroarei” — și revizuirea acestora, adică readucerea orînduieiilor dinaintea răscoalei. Iată deci că prin voința proprietarilor și a arendașilor s-au anulat și puținele rezultate obținute de țărani, prin forță, în focul răscoalei. Contractele încheiate în timpul răscoalei se revizuiesc, vechile prețuri revin o dată cu vechile condiții de muncă.

La Tulbureni, arendașul, revenit la moșie, nu mai recunoaște vechiul contract încheiat cu 34 lei falcea, cerînd 50 lei pe falce pentru cel mai slab pămînt de pe moșie, refuzînd să mai dea izlaz sătenilor. La fel s-a procedat la Unțeni, Leorda, Dolina, Cucorăni și în alte părți⁶¹.

Scăpați de furia țăranilor răsculați, reîntorși acasă sub scutul armatei și sub ocrotirea legilor, arendașii și proprietarii nu mai respectă nici angajamentele făcute în urma răscoalei, potrivit manifestului prefectului prin care se fixaseră noile prețuri. La Nicșeni, arendașul Emanoil Emandi a urcat arenda pămîntului la 80 lei falcea, așa cum era înainte, cerînd pe deasupra și cîte 2 pui de găină de fiecare falce și cîte un pui de găină de fiecare cap de vită, oricare ar fi fost numărul vitelor sau cîțimea pămîntului. Arendașul moșiei Costești a urcat din nou prețul pămîntului la 80—90 lei falcea⁶².

Locuitorii comunei Bucecea se plîng că arendașul C. Zamfirescu le pretinde 120—150 lei de falce. Plîngerile țăranilor se întetesc din nou. La 9 aprilie țăranii din Fîntînele se plîngeau prefectului că nu li s-a făcut nici un spor la prețurile de muncă și nici o reducere la plata pămîntului, că nu li se dă pămînt mai jos de 100 lei falcea, că nu se dă mai mult pămînt decît 40 prăjini, iar la alții nu li se dă de loc⁶³. Subprefectul a anchetat la fața locului și a raportat prefectului că „stabilirea prețului rămîne la buna înțelegere între locuitori și proprietari”⁶⁴. Așadar se uitase și hotărîrea comisiei de proprietari și aren-

⁶⁰ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond. Prefectura.

⁶¹ *Ibidem.*

⁶² *Ibidem.*

⁶³ *Ibidem.*

⁶⁴ *Ibidem.*

dași. Se constată deci încă o dată că proprietarii n-au învățat nimic din lecția dată de puternica răscoală a țăranilor, lecție care însă n-a fost dusă pînă la capăt.

Statul moșierilor și al capitaliștilor a salvat încă o dată marea proprietate, ducînd pînă la capăt acțiunea de „pacificare“ a satelor. Armata a fost principalul instrument în mîna autorităților burghezo-moșierești pentru înfringerea răscoalei. Localitățile în care răscoala a fost mai puternică au fost ocupate de unități militare, ce urmăreau, arestau și schingiuiu cu cruzime pe țărani. Comandanții aveau ordine să aresteze pe toți „instigatorii“ și să-i trimită sub escortă la Botoșani.

Țăranii erau torturați spre a divulga pe „instigatorii“. Cei arestați sufereau cauzele, dar nu spuneau un cuvînt, lucru ce nu convenea anchetatorilor. S-au făcut arestări masive la Flămînzei, Dumbrăveni, Roșcani, Stăuceni, Mihălășeni, Dîngeni, Hulub, Albești, Răchiți⁶⁵. La 26 martie procurorul general raporta telegrafic ministrului de Justiție că la acea dată s-au emis mandate de arestare pentru 152 inculpați, că erau 411 deținuți, din care 33 fuseseră interogați⁶⁶. La 11 mai procurorul Tufescu comunica prefectului că la arestul preventiv erau 41 deținuți⁶⁷. Procurorul – ținînd seamă de numărul mare de acuzați și martori – cerea aprobarea pentru sala Popovici, unde în zilele de 27–28 mai, Curtea de jurați urma să judece pe țărani.

Nu se cunoaște precis numărul țăranilor arestați și întemnițați. Săteni, părinți, soții și rude au înaintat cereri pentru eliberarea celor inchiși. Astfel la 19 martie locuitorii din Răchiți cereau Ministerului de Justiție eliberarea a 2 țărani „care stau pînă azi – 19 martie 1907 – schingiuiți și maltratați sălbăticește fără să aibă vreo vină sau amestec“⁶⁸. La 11 mai 1907 săteanul Gh. Filoti din Dumbrăveni cerea prefectului eliberarea celor 2 fii ai săi pentru a-l ajuta la munca cîmpului. „În fața judecătii – scria Gh. Filoti – mă voi prezenta chiar eu ca părinte care pot garanta pentru aceștia cu casele și gospodăria ce am, precum și puținul pămînt de hrană ce-l am... căci altă garanție nu am de unde răspunde dacă mi-o cere“⁶⁹. O cerere similară au adresat prefectului locuitorii din Brehuești la 20 martie 1907 cerînd să fie eliberați 3 țărani arestați în Botoșani la 5 martie 1907⁷⁰.

Teroarea autorităților burghezo-moșierești s-a revărsat din plin peste tot. Jandarmii fac percheziții și maltratează cu cruzime pe săteni. La 28 martie 1907 primarul comunei Nicșeni raporta prefectului că jandarmul Vieru din Unțeni a maltratată într-un mod îngrozitor pe locuitorii Ion Dorohoi, I. Gh. Tofan, D. Roșu, Gh. C. Viziteu din Nicșeni. Primarul adaugă că nu se știe dacă numiții săteni vor mai fi în stare să muncească în timpul verii. Tot atunci jandarmul a arestat pe urii

⁶⁵ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond Prefectura.

⁶⁶ Mihail Roller, *op. cit.*, vol. II, p. 17.

⁶⁷ *Ibidem* p. 17.

⁶⁸ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond Prefectura.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Ibidem*.

locuitori pe motiv că ar fi făcut instigații la răscoală. Anchetînd cazul la fața locului, inspectorul comunal a raportat însă că jandarmul Vieru era nevinovat⁷¹.

Numărul țăranilor uciși în ciocnirile de la Botoșani este cunoscut numai în parte: 1 țăran din Unțeni, 3 din Dorobanți, 2 din Costești, 2 din Cișmea, în total 8 morți⁷². Nu se cunoaște numărul exact al celor răniți.

Au fost urmăriți de asemenea și arestați locuitorii considerați instigatori la răscoală; printre ei existau și unii învățători. A fost arestat dulgherul V. Costinescu de către detașamentul militar din Todireni și înaintat tribunalului, fiind acuzat că a fost unul din principalii capi ai răscoalei⁷³. Mult timp au fost urmăriți străinii și în special marinarii de pe crucișetorul „Potemkin“. Au fost căutați de asemenea socialiștii Banghereanu și Ficșinescu, fără a se putea da de urma lor. Au fost arestați și mulți muncitori din Botoșani.

Astfel, prefectul județului, ajutat de justiție, și în primul rînd de armată și jandarmi, s-a „ostenit“ pentru „liniștirea“ țăranilor răsculați. Erau liniștiți moșierii și arendașii cîtă vreme armata le-a stat la dispoziție. Au fost cuprinși însă iarăși de panică atunci cînd, pentru reprimarea răscoalei din Muntenia și Oltenia, unitățile armate au părăsit teritoriul județului Botoșani. Moșierii și arendașii se adresează prefectului să rețină armata. Prin telegrama nr. 294 adresată Ministerului de Interne, prefectul județului raportează: „aflu că s-a dat ordin de plecare batalionului 8 Vînători. Rog a nu se lua nici o dispoziție fără știrea mea, și trupele din localitate să nu plece pînă ce mai întii nu vor veni altele în loc, altfel nu pot garanta liniștea și ordinea“⁷⁴. Armata a fost însă retrasă, iar prefectul liniștea pe exploatatorii cuprinși de groază, că unitățile plecate vor fi înlocuite cu altele. Proprietarii scăpați de furia țăranilor aduc mulțumiri prefectului pentru concursul dat, rămînînd și recunoscători pentru aceasta.

*
* *
*

Mînați de foame și loviți de puternica reprimare a armatei, țăranii au fost nevoiți să înceapă treptat munca pe moșiile stăpînilor.

Deși prefectul raportase Ministerului de Interne, la sfîrșitul lunii martie, că în județ domnește „liniștea“, documentele arată că aceasta era numai în aparență⁷⁵. Revolta clocotea permanent în județul Botoșani. Prefectul însuși recunoaște că la Flămînzii și Frumușica încă nu se încheiaseră angajamentele. Conflictele între săteni și proprietar sau arendaș dăinuiau. La Lunca „neînțelegerea“ cu

⁷¹ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond Prefectura.

⁷² *Ibidem.*

⁷³ *Ibidem.*

⁷⁴ *Ibidem.*

⁷⁵ *Ibidem.*

arendașul nu era aplanată nici la 11 aprilie 1907⁷⁶. Proprietarii și arendașii au anulat contractele încheiate în timpul răscoalei; țărani la rîndul lor nu vroiau să recunoască și să primească noile condiții care de fapt erau cele dinaintea răscoalei.

Spaima a pus din nou stăpînire pe moșieri și arendași, după retragerea armatei. Autoritățile vedeau pretutindeni numai „instigatori” și manifeste „incendiare”. În iulie 1907 Ministerul de Interne atrăgea atenția prefectului asupra unui manifest „incendiar” pe care unii învățători îl primeau din capitală⁷⁷. Prefectul cerea subalternilor să cerceze sat cu sat, iar manifestele găsite să fie trimise ministerului în original. Difuzînd ordinul ministerului în județ, prefectul atrăgea atenția asupra seriozității cu care trebuie să fie urmărite astfel de manifeste „cu idei cu totul revoluționare... că la din contra consecințele ar putea fi extrem de grave”⁷⁸.

În noiembrie 1907, prefectul județului Dorohoi comunica prefectului de Botoșani, că individul Petrescu I. din Nicșeni, județul Botoșani, face propagandă revoluționară printre locuitorii din comuna Zvorîștea și că numitul ar fi spus unor consăteni că în comuna Nicșeni totul este aranjat pentru o nouă mișcare țărănească⁷⁹.

În pofida tendinței guvernanților liberali care căutau să arate că răscoala ar fi avut un caracter antisemit, desfășurarea mării mișcări țărănești a demonstrat că țărani și-au dat seama că izvorul sărăciei și mizeriei lor este exploatarea moșierilor și capitaliștilor, indiferent că erau armeni, evrei sau romîni. Îndreptîndu-și ura împotriva exploatarelor, țărani botoșăneni nu întirziară să ceară reîntoarcerea în satele lor a cetățenilor evrei, victime nevinovate ale diversiunii liberale. De pildă, sătenii din Dumbrăveni, Tudora, Răusenii și din alte sate, arată că ei n-au cerut consiliului comunal să retragă autorizațiile duhengiilor evrei⁸⁰.

Țărănimea singură, cu toată forța revoluționară dezlănțuită cu atîta amploare, nu putea să rezolve problema cea mai grea: cea a pămîntului. Răscoala țaranilor din județul Botoșani a fost înfrîntă, datorită aceluiași cauze care au dus la înfrîngerea răscoalei în toată țara. Țărănimea n-a avut aliat și n-a fost condusă în lupta sa de către clasa muncitoare.

Abia peste cîteva decenii sub conducerea clasei muncitoare, în frunte cu Partidul Comunist, țărănimea botoșăneană a fost eliberată în mod

⁷⁶ Arh. St. Botoșani, *Răscoalele țărănești 1907*, vol. III, fond Prefectura.

⁷⁷ *Ibidem.*

⁷⁸ *Ibidem.*

⁷⁹ *Ibidem.*

⁸⁰ *Ibidem.*

real din ghearele moșierilor. Pământul pe care l-a muncit și l-a apărat veacuri de-a rîndul, îi aparține azi, în întregime.

Țărănimea muncitoare din fostul județ Botoșani, ca și din restul patriei noastre pășește azi cu hotărîre pe drumul luminat de măreața învățătură a partidului, pe făgașul gospodăriilor colective, calea unică a fericirii și a belșugului, care nu putea fi măcar întrezărită de țăranii flămînzi și desculți, răsculați în anul 1907.